

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

**OHJE SOSIAALIHUOLLOSSA SYNTYVIEN POTILASTIETOJEN EROTTAMISESTA
TERVEYDENHUOLLON POTILASREKISTEREIHIN KUULUVISTA JA VALTAKUNNALLISEEN
POTILASTIEDON ARKISTOON TALLENNETTAVISTA POTILASTIEDOISTA**

**Kohderyhmä: Sairaanhoidopiirien aluehankepäälliköt, terveydenhuollon
toimintayksiköiden Kanta-projekteista vastaavat**

Voimassaoloaika: Ohje tulee voimaan heti ja on voimassa toistaiseksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

SOSIAALIHUOLLOSSA SYNTYVIEN POTILASTIETOJEN EROTTAMINEN TERVEYDENHUOLLON POTILASREKISTEREIHIN KUULUVISTA JA VALTAKUNNALLISEEN POTILASTIEDON ARKISTOON TALLENNETTAVISTA POTILASTIEDOISTA

Valtakunnallinen Potilastiedon arkisto on terveydenhuollon valtakunnallinen terveydenhuollon tietojärjestelmä, jota käytetään potilastietojärjestelmien kautta. Potilastiedon arkiston kautta potilastiedot ovat muiden potilaan hoitoon osallistuvien terveydenhuollon toimintayksiköiden käytettävissä.

Tämän ohjeen tarkoituksena on selkiyttää sosiaalihuollossa syntyvien potilastietojen käsittelyä terveydenhuollossa Potilastiedon arkistoon tallennettavien asiakirjojen näkökulmasta. Ohje vastaa vuoden 2013 tilannetta ja sitä tarkennetaan tarvittaessa. Tässä ohjeessa Potilastiedon arkisto - käsitteellä tarkoitetaan valtakunnallista Potilastiedon arkistoa. Ohjeessa kuvataan potilasasiakirjojen tallentamista ja luovuttamista Kanta-arkistoon tallentamisen ja Kannasta tehtävien luovutuksien näkökulmasta. Muulla tavoin potilastietoja voi luovuttaa entisten käytäntöjen mukaisesti potilaan suostumuksella, tai muun luovutukseen oikeuttavan säännöksen perusteella, esimerkiksi oman organisaation omassa potilastietojärjestelmässä.

Potilastiedon arkistoon tallennettavat potilastiedot ja niiden käyttö ja luovuttaminen

Valtakunnalliseen Potilastiedon arkistoon tallennetaan terveydenhuollon toimintayksiköiden potilasrekistereihin kuuluvat potilastiedot. Arkistoon tallennetut tiedot ovat muiden terveydenhuollon toimintayksiköiden käytettävissä, jos potilas on antanut tietojen käyttöön suostumuksensa eikä ole kieltänyt tietojen käyttöä. Sairaanhoidopiirin kunnallisessa terveydenhuollossa eli ns. yhteisrekisterin alueella tiedot ovat käytettävissä, jos potilasta on informoitu yhteisrekisteristä, eikä potilas ole kieltänyt tietojen käyttöä. Potilas voi tehdä luovutuskiekkien koskien tiettyä terveydenhuollon toimintayksikköä, rekisteriä tai käyntiä/ osastojaksoa (palvelutapahtumaa). Rekisterillä tarkoitetaan julkisen terveydenhuollon tai työterveyshuollon potilasrekisteriä. Sosiaalihuollon toimintayksiköissä syntyvät potilastiedot eivät kuulu sairaanhoidopiirin kunnallisen terveydenhuollon yhteiseen potilastietorekisteriin.

Sosiaalihuollossa syntyviä potilastietoja ei tallenneta Potilastiedon arkistoon

Potilastietoja muodostuu myös eräissä sosiaalihuollon palveluissa. Sosiaalihuollon palvelut toteutetaan sosiaalihuollon lainsäädännön perusteella ja niissä syntyvät potilastiedot kuuluvat ko. palvelun rekisteriin, eivät terveydenhuollon toimintayksikön potilasrekisteriin. *Sosiaalihuollon palveluissa syntyviä potilastietoja ei toistaiseksi tallenneta Potilastiedon arkistoon.* Sosiaalipalveluja, joissa tyypillisesti syntyy myös potilastietoja, ovat esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta, osa päihdehuollon ja kehitysvammaisten erityishuollon palveluista sekä laitoshoido vanhainkodissa (on useimmiten määriteltä sosiaalihoitolaista mukaiseksi laitoshoidoksi tai tehostetuksi asumispalveluksi). Näissä sosiaalihuollon palveluissa työskentelee myös terveydenhuollon ammattihenkilöitä, jotka antavat tai toteuttavat lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Tutkimusta ja hoitoa koskevat terveydenhuollon ammattihenkilöiden laatimat asiakirjat ovat potilasasiakirjoja. Niihin sovelletaan potilastietoja koskevia säännöksiä. Niissä potilastiedoissa, jotka syntyvät osana sosiaalipalvelujen toteuttamista rekisterinpitäjänä toimii sosiaalihuollosta vastaava toimielin.

Miksi sosiaalihuollossa syntyviä potilastietoja ei tallenneta Potilastiedon arkistoon?

Sosiaalihuollon palveluissa syntyvät potilastiedot tulee säilyttää omana osarekisterinään sosiaalihuollon asianomaista palvelua koskevassa rekisterissä. Tämä tulee tehdä siksi, että sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely poikkeaa terveydenhuollon potilastietojen käsittelystä. Esimerkiksi salassapitoa, säilytysaikoja ja tietojen luovutusta koskevat säännökset ovat erilaiset. Asiakas- ja potilas-

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

tietojen erottelu tulee pystyä toteuttamaan sekä paikallisissa järjestelmissä ja rekistereissä, että valtakunnallisissa rekistereissä ja järjestelmissä, jotta erilaisia käsittelysäännöksiä voidaan noudattaa.

Sosiaalihuollon rekistereihin kuuluvia potilastietoja *ei toistaiseksi* tallenneta Potilastiedon arkistoon. Tavoitteena on kuitenkin, että myös sosiaalihuollossa syntyvät potilastiedot tallennetaan tulevaisuudessa Potilastiedon arkistoon, ei suunnitteilla olevaan sosiaalihuollon arkistopalveluun. Sosiaalihuollossa muodostuvien potilastietojen tallentaminen Potilastiedon arkistoon edellyttää mm. rekisterien- ja suostumustenhallinnan sekä pääsynvalvonnan kehittämistä sekä potilastietojärjestelmissä että Potilastiedon arkistossa..

Kuka saa käyttää Potilastiedon arkistossa olevia tietoja?

Potilastiedon arkistosta tietoja voidaan toistaiseksi luovuttaa ainoastaan muihin terveydenhuollon toimintayksiköihin. Potilastietojen luovuttaminen terveydenhuollon toimintayksikön rekisteristä sosiaalipalvelua tuottavaan yksikköön edellyttää asiakkaan/potilaan nimenomaista suostumusta ja nykyinen Kanta-suostumus ei kata näihin luovutuksiin tarvittavia sisältöjä tai toiminnallisuuksia. Näin ollen sosiaalihuollon yksiköt eivät voi toistaiseksi hakea potilastietoja Potilastiedon arkistosta, vaikka se teknisesti olisikin mahdollista.

Sosiaalihuollon asiakastietojen erottaminen potilastiedoista potilastietojärjestelmissä

Sosiaalihuollon rekisterien erottaminen terveydenhuollon toimintayksikön rekisteristä voidaan tehdä potilastietojärjestelmissä esimerkiksi yksikkö- tai näkymärajoituksen perusteella. Koska kyse on sosiaalihuollon rekistereistä, näkymätunnusena voidaan käyttää muita kuin terveydenhuollon asiakirjoille määriteltyjä kansallisia näkymiä. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen rakenteissa suositellaan käytettäväksi sosiaalihuollon asiakirjamäärittymiä, jotka löytyvät www.thl.fi/sostiedonhallinta -sivuilta. Nämä määritykset eivät ole vielä pakollisia.

Kotihoidon yhteenvedon tallentaminen Potilastiedon arkistoon

Myös yhdistetyssä kotihoidossa (kotipalvelu ja kotisairaanhoido) asiakas- ja potilastiedot on erotettavat toisistaan. Yhdistetyn kotihoidon rekisteristä säännellään erikseen ns. kokeilulaissa.. Kotihoidon tai kotisairaanhoidon osalta Potilastiedon arkistoon tallennetaan käyttöönoton alkuvaiheessa yhteenvetotasoiset merkinnät (säännöllisessä kotihoidossa hoitotyön yhteenvedo tai lääkärin tekemä yhteenvedo). Yhteenvedo voi kuulua kokonaisuudessaan potilasrekisteriin, vaikka se sisältäisi kotisairaanhoidon lisäksi myös kotipalveluun kuuluvia tietoja. Jos palvelussa on ollut kyse pelkästään kotipalvelusta, ja yhteenvedo sisältää ainoastaan kotipalveluun liittyviä tietoja, yhteenvedo ei kuulu potilasrekisteriin. Jos kotisairaanhoido on ollut luonteeltaan tilapäistä, voidaan myös näistä tehdä loppuyhteenvedo tai tallentaa kaikkien käyntien merkinnät yhteenvetotasoisina merkintöinä Potilastiedon arkistoon. Potilasrekisteriin kuuluvat tiedot tallennetaan Potilastiedon arkistoon myös silloin kun toiminnallisesti yhdistetty kotihoito hallinnollisesti olisi osa sosiaalipalveluita.

Esimerkki suostumusten ja rekisterien toteuttamisesta sosiaalihuollon palveluissa

Esimerkiksi "Asumispalveluyksikössä" tai vastaavassa toimintayksikössä annetaan sosiaalihuoltoon kuuluvaa ympärivuorokautista asumispalvelua. Palvelussa syntyvät asiakas- ja potilastiedot muodostavat asumispalvelun rekisterin, johon kuuluviin tietoihin ko. yksikön työntekijöillä on pääsyoikeus. Yksikössä kirjattuja tietoja ei voi käyttää yksikön ulkopuolella, esim. terveyskeskuksessa, ilman asiakkaan nimenomaista suostumusta.

Asumispalveluyksikön työntekijänä voi olla esim. lääkäri, terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja, jotka kirjaavat lääketieteelliseen hoitoon ja tutkimukseen liittyviä potilastietoja asumispalvelun rekisteriin.

www.thl.fi

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

Sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja muut sosiaalihuollon ammattilaiset kirjaavat puolestaan sosiaalihuollon asiakastietoja. Potilastiedot muodostavat asumispalvelun rekisterissä oman osarekisterinsä. Mitään asumispalvelun rekisteriin kuuluvia potilastietoja ei tallenneta toistaiseksi Potilastiedon arkistoon.

Seuraavaksi on esitetty kaksi esimerkkiä, millä tavoin lääkärin tekemien merkintöjen rekisterinpito voidaan järjestää kunnallisissa sosiaalihuollon toimintayksiköissä. Esimerkki on asumispalveluyksiköstä mutta sama logiikka pätee muihinkin sosiaalipalveluihin ja niissä syntyvien potilastietojen arkistointiin. Esimerkki kuvaa tilannetta, jossa samassa fyysisessä tilassa toteutetaan sekä terveydenhuollon toimintayksikön että sosiaalihuollon palvelua.

Esimerkki 1

Asumispalveluyksikön *tiloissa* toimii terveydenhuollon toimintayksikön lukuun lääkäri. Koska lääkäri toteuttaa terveydenhuoltolakiin perustuvaa potilaan hoito- ja tutkimustyötä, eikä osallistu asumispalvelun antamiseen, hänen kirjaamansa tiedot kuuluvat terveydenhuollon potilasrekisteriin ja ne menevät Potilastiedon arkistoon terveydenhuollon rekisteriin. Asumispalveluyksikön asiakasrekisterin kirjaukset kuuluvat asumispalvelun rekisteriin, eivätkä ne ole yhteiskäyttöisiä terveydenhuoltolain mukaisen sairaanhoitopiirin yhteisen potilasrekisterin perusteella.

Koska lääkärin tehtävät eivät liity asumispalvelun antamiseen, lääkärin kirjaamien tietojen luovuttaminen asumispalveluyksikön työntekijöille vaatii asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa nimenomaisen suostumuksen. Suostumus tarvitaan myös silloin, jos lääkärille luovutetaan asumispalveluyksikön työntekijöiden kirjaamia tietoja. Rekisterirajojen ylittävä tietojen käyttö edellyttää asiakkaan tai laillisen edustajan nimenomaista suostumusta, jollei tiedon luovutus perustu laissa annettuun säädökseen. Suostumus voi olla myös suullinen, mutta se on kirjattava asiakas- tai potilastietoihin.

Kuvissa:

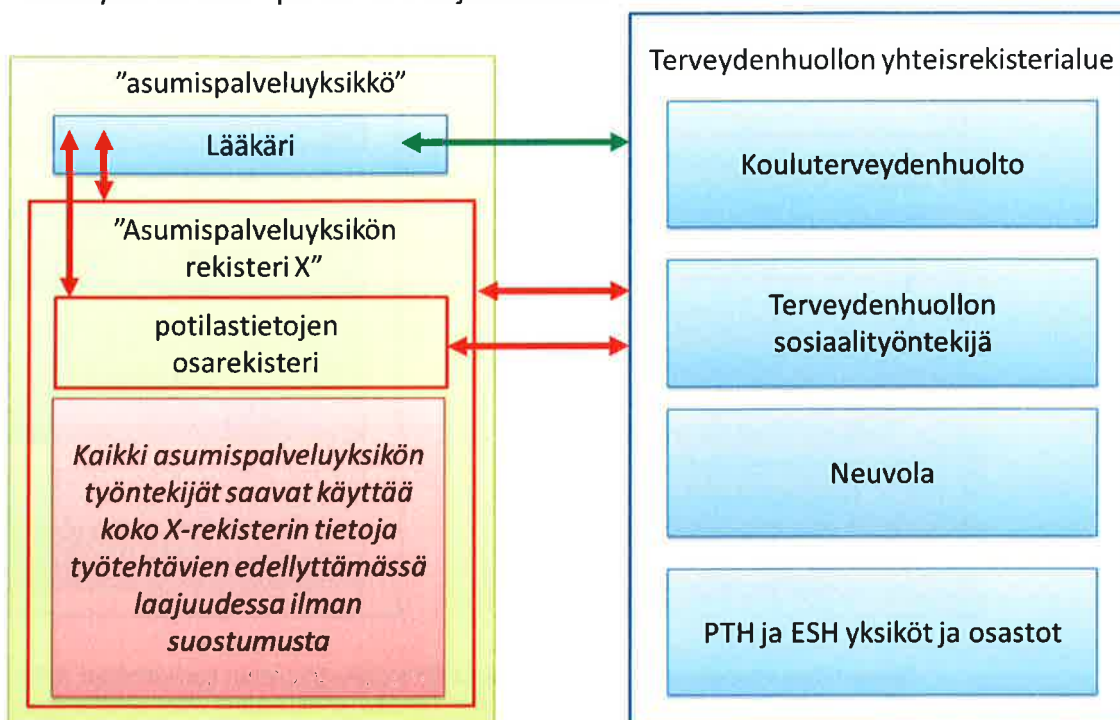

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

Esimerkki 1: Asumispalveluyksikön tiloissa käy tai toimii lääkäri, joka toimii terveydenhuollon palvelunantajan lukuun

Esimerkki 2

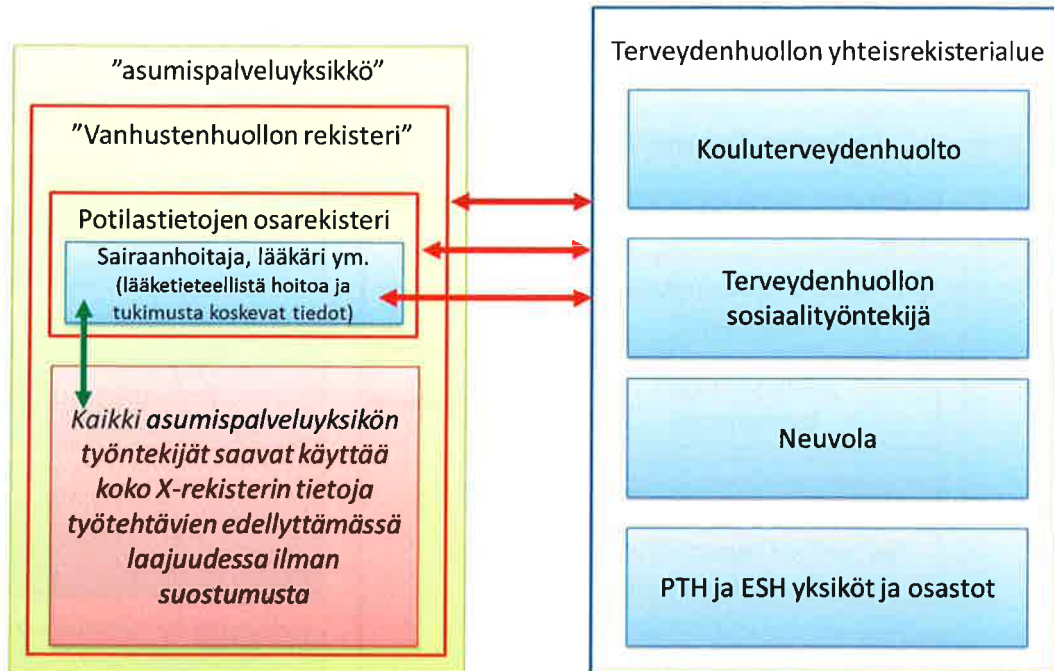
Sairaanhoitaja, lääkäri tai joku muu terveydenhuollon ammattihenkilö on asumispalveluyksikön oma työntekijä, joka osallistuu asumispalvelun antamiseen. Sairaanhoitajan kirjaamat potilaan lääketieteellistä hoitoa tai tutkimusta koskevat merkinnät kuuluvat asumispalveluyksikön rekisteriin, tarkemmin sen potilastiedot sisältävään osarekisteriin. Ne henkilöt, jotka osallistuvat asumispalvelun antamiseen, voivat käyttää asumispalveluyksikön rekisterin tietoja ilman asiakkaan erillistä suostumusta. Tietojen luovuttaminen terveydenhuollon toimintayksikköön, esim. terveyskeskukseen, edellyttää kuitenkin asiakkaan nimenomaista suostumusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

Esimerkki 2: Asumispalveluyksikössä toimii terveydenhuollon ammattihenkilö, joka osallistuu asumispalvelun antamiseen

Seuraavissa kappaleissa kuvataan aiempia tietosuojavaltuutetun kannanottoja, joihin tämä ohje perustuu. Kannanotot kokonaisuutena löytyvät Tietosuojavaltuutetun [www-sivuilta www.tietosuoja.fi](http://www.tietosuoja.fi).

Kehitysvammaisten erityishuolto

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisissa palveluissa tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan voidaan katsoa, että sosiaalihuollon asiakastiedot ja potilastiedot muodostavat yhteisen käyttötarkoituksen (yksiköt, joiden palvelussa syntyy sekä asiakas- että potilastietoja). Tämä perustuu siihen, että kyseisessä erityislaissa on säädetty erityishuoltoon kuuluvan sekä terveydenhuoltoa että sosiaalihuollon palveluita. Tiedot ovat kehitysvammaisten erityishuollon rekisterissä. Osa rekisterin tiedoista on sosiaalihuollon asiakastietoja ja osa potilastietoja. Niitä voidaan saman rekisterin sisällä katsoa työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Kehitysvammaisten erityishuollon rekisterin potilastietoihin sovelletaan potilastietoja koskevia säännöksiä ja sosiaalihuollon asiakastietoihin sosiaalihuollon asiakastietoja koskevia säännöksiä.

Laitospalveluja antavat yksiköt (esim. vanhainkodit) ja asumispalveluyksiköt

Sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla viranomaisella on velvollisuus järjestää mm. laitoshuoltoa ja asumispalveluita. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan vanhainkodin osalta saattaisi olla mahdollista katsoa, että vanhainkodissa syntyvillä sosiaalihuollon asiakastiedoilla ja potilastiedoilla on yhteisenä käyttötarkoituksena laitoshuollon antaminen, jolloin niitä voitaisiin käsitellä vanhainkodin sisällä työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Vastaavaa tulkintaa voidaan soveltaa myös sellaisten asumispalveluiden osalta, joiden yhteydessä syntyy potilastietoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

Kotihoito (yhdistetty kotipalvelu ja kotisairaanhoido)

Useissa kunnissa kotipalvelu ja kotisairaanhoido on yhdistetty toiminnallisesti kotihoidoksi. Yhdistäminen on voinut tapahtua kokeilulain (sosiaalihuoltolaki 2 a luku ja kansanterveyslaki 2a luku) perusteella tai yhdistämällä palvelut muutoin toiminnallisesti.

Vanhusten yhdistettyä kotihoitoa koskevan kokeilun (sosiaalihuoltolaki 2 a luku ja kansanterveyslaki 2a luku) piiriin kuuluvissa kunnissa voidaan ilman asiakkaan tai potilaan suostumusta muodostaa yhteinen kotihoidon rekisteri, jossa kuitenkin tulee olla määriteltynä, mitkä tiedot ovat potilastietoja ja mitkä sosiaalihuollon asiakastietoja. Lisäksi kokeilua koskevan lainsäädännön nojalla ja mukaisesti voidaan mm. saada tietoja ilman asiakkaan suostumusta terveyskeskuksesta ja antaa tietoja sinne. Kokeilulaki oikeuttaa myös käyttämään tietoja yhdistetyn kotihoidon sisällä työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Kokeilulain mukainen yhteiseen kotihoidon rekisteriin kuuluvat potilastiedot tallennetaan Potilastiedon arkistoon.

Jos kotipalvelu ja kotisairaanhoido on yhdistetty muutoin kuin kokeilulain perusteella toiminnallisesti, ei yhdistäminen oikeuta saamaan rekisteritietoja toisesta rekisteristä ilman asianomaisen suostumusta tai lainsäädännöstä löytyvää perustetta. Asiakkaan suostumuksella voidaan kuitenkin muodostaa yhteinen kotipalvelun ja kotisairaanhoidon rekisteri siltä osin, kun se on toiminnallisesti perusteltua ja tarpeellista. Yhteisesti käytettävien tietojen osalta on ilmentävä, kuuluvatko ne kotipalvelurekisteriin vai kansanterveyslain mukaiseen potilasrekisteriin vai molempiin. Mikäli tiedoista muodostetaan kokonaan uusi yhdistetyn kotihoidon rekisteri, tulee talletetuista tiedoista ilmetä, mitkä tiedot ovat sosiaalihuollon asiakastietoja ja mitkä potilastietoja.

Päihdehuolto

Päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huolto on sosiaalihuoltolaissa tarkoitettua sosiaalipalvelua ja siten sosiaalihuoltoon kuuluvaan toimintaa. Päihdehuoltolain mukaan kunnan on huolehdittava päihdehuollon järjestämisestä. Tehtävä kuuluu sosiaalihuollon osalta sosiaalilautakunnalle ja terveydenhuollon osalta terveyslautakunnalle.

Päihdekllinikalla voi työskennellä sekä terveydenhuollon ammattihenkilöitä että sosiaalihuollon ammatillaisia. Päihdekllinikalla kerätyillä tiedoilla on käyttötarkoituksena päihdehuollon antaminen ja tiedoista muodostuu päihdehuollon rekisteri. Tähän rekisteriin kuuluu sekä sosiaalihuollon asiakastietoja että päihdekllinikalla työskentelevän terveydenhuollon ammattihenkilön tekemien merkintöjen osalta potilastietoja. Tietoja voidaan nähdä päihdekliniikan sisällä, koska kyse on tietojen käytöstä samaan käyttötarkoitukseen. Päihdekliniikan tietojen osalta rekisterinpitäjänä on sosiaalihuollosta vastaava toimielin ja sen alaisena oleva päihdekliniikka.

Terveyskeskus antaa kansanterveyslain mukaista terveydenhuoltoa. Päihdehuolto perustuu päihdehuoltolakiin. Terveyskeskuksen potilastietojen rekisterinpitäjänä on terveyskeskus. Terveyskeskuksen potilastiedoista muodostuu terveyskeskuksen potilasrekisteri.

Tietosuojavaltuutettu on katsonut, että päihdekliniikan A-klinikka lehden tietojen ei tule näkyä terveyskeskuksen lääkäreille. Vastaavasti terveyskeskuksen potilastietojen ei tule näkyä päihdekliniikan työntekijöille. Tietojen näkyminen merkitsee niiden luovuttamista ulkopuoliselle taholle. Kyse on eri yksiköiden ja eri rekisterinpitäjien tiedoista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon
operatiivisen ohjauksen yksikkö (OPER)

4.2.2014

Yksikön päällikkö

Vesa Jormanainen

Projektipäällikkö

Anna Kärkkäinen

Jakelu

Sairaanhoitopiirien aluehankepäälliköt
Kunnat/ kirjaamot
Kuntaliitto
THL/OPER
Kansaneläkelaitos
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Sosiaali- ja terveysministeriö